

ΠΩΣ ΒΛΕΠΟΥΝ ΤΟΝ ΚΑΒΑΦΗ ΜΕΡΙΚΟΙ...

Στὴν τελευταία «Ἀργώ» ὁ κ. Εὐαγγέλου μέσα σὲ διάφορα ἄλλα ἰστολογήματά του, μᾶς φουρνίζει καὶ κριτικὴ του σημείωση πάνω στὰ «Κριτικὰ Σημειώματα» τοῦ Φράγκου.

Γράφει λοιπὸν ὁ κ. Εὐαγγέλου :

«Ὁ κ. Φράγκος ἀσεβεῖ πρὸς τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἀξιῶν βάζοντας σὲ δεύτερη σειρὰ (καὶ συνεπῶς σὲ κατώτερη βαθμίδα) τὸν Παλαμᾶ, πρὸς ὄφελος τοῦ Καβάφη, ποῦ οὔτε κατὰ τὸ ἑκατοστὸ δὲν πλησιάζει τὴν ἀξία τοῦ «Πατέρα τῆς νεοελληνικῆς ποίησης».

Μ' ἀρέσει ἐκεῖνο τὸ «δευτέρη σειρὰ καὶ συνεπῶς σὲ κατώτερη βαθμίδα». Κι αὐτὸ εἶναι κριτικὴ... Ἔτσι μπορεῖ νὰ ποῦμε : «ἡ κριτικὴ σημείωση τοῦ κ. Εὐαγγέλου δημοσιεύτηκε στὶς σελίδες 206, 207 καὶ 208 τῆς «Ἀργῶς»· ἄρα ἡ κριτικὴ σημείωση τοῦ κ. Ε. εἶναι 206ης, 207ης καὶ 208ης τάξης. Εἴμαστε σύμφωνοι!

Ὅσο γιὰ τὴν κλασματικὴν ὑποδιαίρεση τῆς ἀξίας τοῦ Καβάφη, μ' ἀρέσει νὰ κάμω μιὰ παραβολὴ ἔτσι περαστικά καὶ νὰ πῶ : Ὁ Παλαμᾶς εἶναι ἥλιος. Ἀσφαλῶς. Ὁ Καβάφης εἶναι ταπεινὸς Σείριος. Τὸ μέγεθος τοῦ καθενὸς τὸ κρίνει κανεὶς : ἐπιφανειακὰ (μὲ τὴν ὄραση), ἢ λογικὰ (μὲ τίς ἀνώτερες γνώσεις). Ὁ κ. Εὐαγγέλου μπορεῖ νὰ ξέρει καλὴ ἀριθμητικὴ, μὰ τοῦ λείπουν οἱ ἀνώτερες γνώσεις, γιὰτὶ ἴσως βλέπει καλά, μὰ ἀντιλαμβάνεται πολὺ λίγο.

Ἐπειτα τὸ ζήτημα τῶν ἀξιῶν εἶναι τόσο ἐλαστικόν, ποῦ κάθε, ἢ ὅπια συζήτηση δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ τὸ ἐξαντλήσει τελειωτικά, καὶ μόνο τὴ γνώμη του μπορεῖ νὰ πεῖ ὁ καθένας· καὶ ὁ κ. Εὐαγγέλου μᾶς εἶπε κι αὐτὸς τὴ δική του...

Ὁ κ. Εὐαγγέλου λοιπὸν ἔχει γερὰ μάτια καὶ ξέρει καὶ καλὴ ἀριθμητικὴ. Εἶδε ὅτι εἶχε νὰ δεῖ στὴν κριτικὴ τοῦ Φράγκου, τὴν ἐξέτασε κριτικά, κι ἐπειδὴ δὲν ἱκανοποιεῖται ὁμολογεῖ πὼς θὰ συγχωροῦσε «τὴν ἀπόλυτη ἀκρίσια ποῦ δίνουσι αὐτὲς οἱ σελίδες, ἂν εἶχαν κάποια λογοτεχνικὴ ἀξία». Κι ἐπειδὴ κι αὐτὴ δὲν τὴν βρῆκε, ἀπο-

φάσισε νὰ μᾶς πεῖ πῶς βλέπει τὸν Καβάφη. Καὶ ξέρετε τί μᾶς λέει; Ὡς μεταχειριστοῦμε μιὰ φράση γραμμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν κ. Εὐαγγέλου: «Λέγει ἀστήριχτα πράγματα, γιατί ἔτσι τοῦ ἀρέσει ἢ ἐπειδὴ τὰ διάβασε ἀλλοῦ καὶ τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται γιὰ νὰ βγάλει τὰ συμπεράσματά του. Βέβαια δὲν πρόκειται γιὰ τὶς ἀτομικὲς του γνώμες, ἀλλὰ ἀπλούστατα γιὰ πλᾶνες»...

Μὰ κι ὁ κ. Εὐαγγέλου δὲ μᾶς λέει τίποτα δικό του. Ἐπομένως, ἀφοῦ δὲν πρόκειται γιὰ τὶς «ἀτομικὲς του γνώμες» — τὴ στιγμή πού βλέπει τὸν Καβάφη διὰ τοῦ Ἀλιθέρη — ὡς ποῦμε κι ἑμεῖς πὼς «μεταξὺ δύο κακῶν», κατὰ τὴν παροιμία, ὁ μὴ χείρων «βέλτιστος», ὡς ἀφήσουμε τὸν καλὸ Κάσσιο κ. Εὐαγγέλου, καὶ ὡς δοῦμε τὶς γνώμες καὶ τὶς ιδέες τοῦ ποιητῆ Γλαύκου Ἀλιθέρη...

«Ὁ ποιητὴς Γλαῦκος Ἀλιθέρης, στὶς μελέτες του ἀπάνω στὴν Ἀγγλικὴ ποίηση ἀνακάλυψε μιὰ μέρα, ἔτσι τυχαῖα, ἓνα σύγχρονο ποιητὴ ὀνομαζόμενο Sigfrid Sassoon. Ὁ Sassoon εἶναι ἓνας ἀπ' τοὺς νεώτερους Ἀγγλοὺς ποιητὲς ὁ ὁποῖος στὴν ἐμφάνισή μερικῶν ποιημάτων του, στὴν κατασκευὴ τοῦ στίχου του καὶ γενικὰ στὴν ὅλη στιχογραφία του, δείχνει τρομοχτικὲς ἀναλογίες μὲ τὴν καθαφικὴ τεχνοτροπία.» Αὐτὰ μᾶς τὰ λέει ὁ κ. Εὐαγγέλου. Μᾶς λέει πὼς ὁ Ἀλιθέρης στὶς μελέτες του ἀνακάλυψε (!!!), μιὰ μέρα, ἔτσι τυχαῖα (ΕΤΣΙ ΤΥΧΑΙΑ!!!), ἓνα σύγχρονο ποιητὴ ὀνομαζόμενο Sigfried (καὶ ὄχι Sigfrid) Sassoon. Φαντασθεῖτε πὼς ὁ Ρουσσὲλ καὶ ὁ Περνὸ, πού μελέτησαν τὴν ἑλληνικὴ νεώτερη ποίηση, ἀνακάλυψαν μιὰ μέρα ἓνα νεώτερο ποιητὴ ὀνομαζόμενο Βάρναλη!! Θὰ φανεῖ ἀστεῖο νὰ συγκρίνω τὸν Ἀλιθέρη μὲ τὸν Ρουσσὲλ, μὰ προκειμένου γιὰ τὴν ἀγγλικὴ φιλολογία ὁ Ἀλιθέρης (καὶ μᾶς ἔδωκε δύο συγγράματα μεταφραστικὰ ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ ποίηση) ποζάρει τουλάχιστον γιὰ Ρουσσὲλ προκειμένου γιὰ τὴν ἑλληνικὴ. Ἀλλὰ, ἀγαπητέ μου κ. τεχνοκρίτα, δὲν ὑπάρχει ἀνθολογία τῆς σημερινῆς Ἀγγλικῆς ποίησης πού νὰ μὴν εἶαι τὸν Σασσούν. Ποιητικὲς συλλογὲς του ἐκδοθῆκαν τὸ 1917, τὸ 1918, τὸ 1919. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἄγγλος διανοούμενος πού νὰ μὴ τὸν λογαριάζει μέσα στοὺς πρώτους σύγχρονους ποιητὲς, δίπλα στὸν Thomas Hardy, τὸν Robert Bridges, τὸν W. H. Davies, τὸν Yeats, τὸν Mase-

field, τὸν Housman, τὸν Freeman, τὸν De la Mare, καὶ ἀκόμα ἄς πῶ τοὺς ὀλιγώτερο «νέους», τὸν Kipling, τὸν G. K. Chesterson. Ὁ ποιητής, λοιπόν, Ἀλιθέροσης τὸν ἀνακάλυψε: ἔτσι τυχαῖα!!

Ὁ Σασσούν, κ. Εὐαγγέλου, γράφει στ' ἀγγλικά· καὶ ξέρουν κι οἱ πιὸ ἀνίδεοι, πὼς, προκειμένου γιὰ τὴ φόρμα, ἢ ἀγγλικὴ μὲ τίς περισσότερές της λέξεις μονοσύλλαβες, τοὺς δύσκολους καὶ στρυφνοὺς φθόγγους της, κάθε ἄλλο παρὰ λιτότητα μπορεῖ νὰ ἔχει. Καί, συνεπῶς, τῆς λείπει ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα καθαφικὰ στοιχεῖα. Ὁ Σασσούν μεταχειρίζεται ποιητικὴ φόρμα ρυθμικώτατη καὶ μουσικώτατη, μὲ σχεδὸν παντοῦ, πολὺ πλούσια ῥίμα. Προκειμένου γιὰ τὸ περιεχόμενο, ἢ ἔμπνοή του ἀναβλύζει ἀπὸ πολεμικὲς ἀναμνήσεις καὶ περιπέτειες, καὶ εἶναι πέρα ὡς πέρα «ποιητὴς τοῦ πολέμου». Ὁ St John Adcock στὴν συλλογὴ του «The Bookman Treasury of Living Poets» λέει: «Κανένας ποιητὴς τοῦ πολέμου δὲν εἶναι τόσο πλέρια ρεαλιστικός, ἢ ἔγραφε γιὰ τὸν πόλεμο μὲ πικρότερη σάτυρα ἢ δορυμύτερο ἀνθρώπινο πάθος». Τὰ ποιήματά του εἶναι γεμάτα εἰρωνεία, πὺ κατὰ τὸν Robert Lynt (On Poetry and the Modern Man), «εἶναι σὰ διαμαρτυρία πὺ μᾶς βγάζει στὰ φάνερα καὶ μᾶς τιμωρεῖ». Στὴ δόση αὐτὴ τῆς εἰρωνείας, οὔτε μπορῶ ν' ἀποκλείσω τὴν Καθαφικὴ ἐπίδραση, γιὰτὶ ὁ Καθάφης δὲν εἶναι ἀγνωστος στὴν Ἀγγλικὴ φιλολογικὴ κίνηση (καὶ καθόλου παρῶξενο πολλοὶ σύγχρονοι νέοι ἄγγλοι ποιητὲς νὰ δανεισθοῦν στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ποίησή του), μὰ οὔτε καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ πὼς ἢ εἰρωνεία εἶναι μονοπώλιο τῆς καθαφικῆς ποίησης, γιὰτὶ ἢ εἰρωνεία τοῦ Σασσούν εἶναι τόσο διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν εἰρωνεία τῆς καθαφικῆς ποίησης, ὅσο ἢ εἰρωνεία τοῦ Τσέστερτον ἀπὸ τὸ βαρὺ χιοῦμορ τοῦ Κίπλιν.

Κι ἐπειδὴ προκειμένου γιὰ φόρμα καὶ περιεχόμενο μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς πὺ δὲν διάβασε Σασσούν, πὼς ὁ Ἀλιθέροσης ἴσως νὰ μὴν ἔχει ἄδικο, ὀφείλω νὰ δηλώσω πὼς τὰ συμπεράσματα τοῦ κ. Εὐαγγέλου πὺ ἀναφέρει ὡς συμπεράσματα τῶν «συγκριτικῶν μελετῶν» τοῦ Ἀλιθέροση ἀναχωροῦν ἀπὸ μιὰ πλάνη. Διότι τ' ἀγγλικά τοῦ Ἀλιθέροση εἶναι ἀξίας σαρανταπέντε γροσίων διατιμῆσεως, ἴσον μὲ ἀξίαν ἑνὸς κοινοτάτου ἀγγλοελληνικοῦ λεξικοῦ. Δὲν ἔχει κανεὶς παρὰ νὰ πάρει ἓνα ὀποιοδήποτε ἀπὸ τὰ δύο του μετα-

φραστικά ἔργα καὶ νὰ τὸ παραβάλλει μὲ τὸ πρωτότυπο —
ἐὰν βέβαια ριψοκινδυνέψει νὰ ξεχάσει τ' ἀγγλικά πού ξέρει.
Καὶ ἐπειδὴ δὲν θάπρεπε νὰ λείπει κανεὶς πράγματα πού νὰ
μὴν τὰ ἀποδείξει, ἀρχοῦμεθα πρὸς τὸ παρὸν στὸ νὰ
ποῦμε πὼς οἱ συγκριτικὲς μελέτες τοῦ ποιητῆ Γλαύκου
Ἐπιθέωσι ἀναχωροῦν ab absurdo, καὶ σὲ προσεχές μας
σημείωμα θ' ἀποδείξουμε ἐμπράγματα τὴν διαπίστωσίν μας
σχετικὰ μὲ τὰ περίφημα ἀγγλικά του.

Πρὸς τὸν κ. Εὐαγγέλου, μιὰ τελευταία παρατήρηση:
Νὰ πάψει νὰ λείπει ξένες γνῶμες, καὶ νὰ λείπει μόνο δικές
του. Ἄλλὰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ λείπει μόνο δικές του, ὀφεί-
λει νὰ μελετήσει πολὺ, καὶ νὰ ἐπηροάζεται ὀλίγο. Καὶ
ἐπειδὴ ὁ διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μανφαλὸν τυ-
χαίνει νὰναι φίλος μας, εἴμαστε πρόθυμοι νὰ τοῦ δό-
σουμε μιὰ συστατικὴ ἐπιστολή, στὴν ἐπιστροφὴν του ἐκεῖ,
γιὰ νὰ τοῦ χρησιμεύει στὶς μελέτες του. Μελέτες ἄλλωστε
πού τοῦ εἶναι ἀπαραίτητες γιὰτί, ὅπως ὁ ἴδιος λείπει πρέπει
νὰ οἰκτεῖται κανεὶς τὴν κριτικὴ «πού δὲν συνο-
δεύεται ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ πα-
ρατήρησιν τῆς πραγματικότητος, ἀπὸ
τὴν πολυμάθεια καὶ εὐρυμάθεια».

ΜΑΚΗΣ ΑΝΤΑΙΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Ἡ ἀρρώστεια τῆς Ὑβας. Βελ. Φρέρης. (Τετ. Γιάννη
Μουρέλλου. Ἡράκλειο—Κρήτης 1926).

Τὸ διήγημα αὐτὸ ὅπως καὶ κάθε ἐργασία πού παρουσιάζει ὁ κ.
Φρέρης ἔχει ἀξία. Συνεργάτης στὸ λαμπρὸ κρητικὸ περιοδικὸ
Ἐπιθέωσι εἶναι ἀπ' τοὺς νέους πού μποροῦν νὰ
δώσουν κάτι καλὸ, μεστωμένο, σοβαρὸ. Ξέρει καὶ χειρίζεται τὸ
θέμα του ὁμορφα· οἱ ψυχολογικὲς του παρατηρήσεις — πού φυ-
σικὰ κι' ἀβίαστα μπαίνουν στὸ βιβλίον του — εἶναι ὀρθές, βασι-
σμένες πάνω σὲ ἀληθινὰ αἷτια καὶ δείχνουν τὸν παρατηρητὴ λο-
γοτέχνη.

Ἡ ἀρρώστεια τῆς Ὑβας εἶναι ἡ ἱστορία μιᾶς πολὺ φιλά-
ρεσκης νέας, πραγματικὰ ὁμορφῆς πού παραμορφώνεται ἀπὸ ἐβλο-